

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

КОБИЛКІН ОЛЕКСАНДР МИТРОФАНОВИЧ

УДК 631.16

ВПЛИВ РІВНЯ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ НА
ФІНАНСОВИЙ СТАН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ
(на прикладі колективних підприємств Сумської області)

Спеціальність 08.04.01 – Фінанси підприємств

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття вченого ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 1996

336.4

АВ 34.119

ЛННБ України ім.В.Стефаніка



00754291 (S)

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Сумському

Науковий керівник - доктор економічних наук, професор
В.І. Міщенко

Офіційні опоненти - доктор економічних наук, старший науковий співробітник
Лайко Петро Панасович

- кандидат економічних наук, доцент
Кашенко Ольга Леонідівна

Провідна організація - Луганський сільськогосподарський інститут Міністерства сільського господарства і продовольства України, м. Луганськ

Захист дисертації відбудеться "15" березня 1996 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 22.01.04 для захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук при Сумському державному університеті за адресою: 244007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2, ауд. 410.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Сумського державного університету.

Автореферат розіслано "14" лютого 1996 р.

Вчений секретар спеціалізованої ради

О.О. Нєсвєтов

ДВ-34.779

І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

1.1. Актуальність дослідження. Сучасний фінансовий стан сільськогосподарських підприємств, в тому числі колективних, надзвичайно тяжкий. Це обумовлено їх фінансовою залежністю від зовнішніх джерел фінансування. За п'ять останніх років заборгованість колективних сільськогосподарських підприємств значно збільшилась. Причому майже зовсім зникло таке джерело фінансування як довгострокові кредити. Відсотки ж по короткостроковим кредитам часто перевищують рівень рентабельності виробництва. Фінансовий стан підприємств погіршується ще й тому: що в сільському господарстві дуже низька швидкість оборотності обігових засобів, більшість видів продукції одержується один раз на рік, в той час як значну питому вагу займають виробничі запаси і незавершене виробництво.

В умовах інфляції більшість господарств знаходяться на межі банкрутства. Поряд з зовнішніми факторами на фінансовий стан підприємств негативно впливають внутрішні. Це зниження ефективності використання всіх видів виробничих ресурсів, обумовлене перш за все від'ємним балансом гумусу та елементів живлення; неоптимальним співвідношенням окремих засобів виробництва. Це обумовлено дуже слабкою інформаційною базою, відсутністю можливостей використання електронно-обчислювальної техніки для оптимізації співвідношення різних ресурсів виробництва.

Методичні питання визначення показників фінансового стану підприємств та проблеми використання окремих видів виробничих ресурсів займають важливе місце в роботах вчених-аграрників та фінансистів. Але дослідження взаємного впливу та взаємобумовленості використання фінансових та виробничих ресурсів не проводилось. Поліпшення використання всіх видів ресурсів потребує детального вивчення цих питань, тому тема дисертаційного дослідження актуальна.

1.2. Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є опрацювання теоретичних і практичних аспектів використання фінансових та виробничих ресурсів у агропромисловому виробництві в умовах переходу до ринку, розробка системи організаційно-економічних заходів з метою підвищення ефективності використання виробничих та фінансових ресурсів і стабілізації фінансового стану колективних сільськогосподарських підприємств.

У відповідності до поставленої мети були визначені такі завдання дослідження:

- теоретичне обґрунтування методів та вибір оптимальної кількості показників для дослідження фінансового стану колективних сільськогосподарських підприємств;

- удосконалення методики визначення деяких відносних показників, які в умовах інфляції не співставні в динаміці;

- аналіз фінансового стану сільськогосподарських підприємств та його залежності від використання фінансових та виробничих ресурсів;

- аналіз використання виробничих ресурсів, дослідження впливу різноманітних факторів на ефективність їх використання;

- розробка конкретних рекомендацій по вдосконаленню відтворення виробничих ресурсів;

- оптимізація співвідношення окремих видів виробничих ресурсів;

- розробка організаційно-економічних заходів по підвищенню ефективності використання виробничих та фінансових ресурсів.

1.3. Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні проблеми формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств та їх використання в процесі виробництва продукції сільського господарства і відтворення виробничих ресурсів.

1.4. Об'єктом дослідження є колективні сільськогосподарські підприємства Сумської області.

1.5. Методичною та теоретичною основою є положення діалектики та економічної теорії, дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених та спеціалістів в сфері фінансів, матеріали міжнародних і республіканських конференцій, державні законодавчі документи та нормативні акти Верховної Ради і Кабінету Міністрів України з питань переходу сільського господарства України до ринку.

Для вирішення поставлених в дисертації завдань застосовувалася система методів, прийнятих в економічній науці: монографічний, абстрактно-логічний, кореляційно-регресійний, балансовий, методи вирівнювання динамічних рядів, графічний, індексний, розрахунково-конструктивний.

Основною інформаційною базою для дисертаційної роботи стали дані річних звітів і статистичної звітності сільськогосподарських підприємств, документи первинного бухгалтерського обліку. У процесі роботи використовувалась інформація періодичних видань, рекомендації науково-дослідних сільськогосподарських установ та організацій, Інструктивно-методична документація, особисті спостереження автора.

1.6. Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що:

- ідентифіковано методику обчислення показників фінансової стійкості та платоспроможності сільськогосподарських підприємств на основі перегрупування статей бухгалтерського балансу;

- запропонована методика обчислення співставних в умовах інфляції показників оборотності обігових засобів;

- запропонована методика обчислення співставних показників фондівіддачі;

- розроблено загальний науково-методичний підхід до виявлення невикористаних резервів господарств у застосуванні виробничих ресурсів;

- запропоновано комплекс організаційно-економічних, агротехнічних, лісомеліоративних і інших заходів по підвищенню ефективності використання фінансових та виробничих ресурсів колективних сільськогосподарських підприємств.

1.7. Практична цінність роботи полягає в тому, що автором на основі економічних досліджень запропоновано вдосконалення методики визначення співставних в умовах інфляції показників оборотності обігових засобів та фондівіддачі, що дуже важливо для виявлення тенденцій в зміні показників ефективності використання засобів виробництва в динаміці.

Запропонований комплексний підхід до виявлення факторів і причин зниження ефективності використання фінансових та виробничих ресурсів може бути використаний у практичній діяльності сільськогосподарських підприємств.

Розроблена система організаційно-економічних заходів по впровадженню контурно-меліоративної ґрунтозалежної системи землеробства, обґрунтований перехід до економіко-екологічного типу відтворення в сільському господарстві.

На основі запропонованого комплексу заходів обчислено підвищення показників використання виробничих та фінансових ресурсів.

1.8. Апробація і реалізація результатів дослідження. Основні висновки і положення дисертації доповідались автором і отримали позитивну оцінку на конференціях молодих вчених-економістів, професорсько-викладацького складу, наукових співробітників та аспірантів міст: Ворошиловград, 1979 р., Новосибірськ, 1982 р., Москва, 1982 р., Київ, 1984, 1987 рр., Суми, 1987, 1989, 1990, 1995 рр., Одеса, 1988 р., Дніпропетровськ, 1990 р.

Результати дослідження опубліковані в 17 наукових роботах

загальним обсягом 4,32 друкованих аркуша.

Методичні положення і рекомендації, розроблені автором, впроваджені в окремих колективних сільськогосподарських підприємствах Сумської області.

Результати наукових досліджень були використані при підготовці та виконанні науково-дослідних робіт кафедри фінансів та кредиту Сумського сільськогосподарського інституту по таких темах: "Розробка рекомендацій по розвитку сільських зон підприємництва на базі сільськогосподарських переробних та сервісних підприємств", 1993 р. (по замовленню Міністерства сільського господарства і продовольства України, номер державної реєстрації 05933044705), "Стан та перспективи розвитку ринку цінних паперів Сумської області", 1994 р. (номер державної реєстрації 01944022804).

1.9. Обсяг і структура роботи. Структура роботи підпорядкована загальному задуму досліджень і визначена його межами. Дисертація загальним обсягом сторінок складається з вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаної літератури і додatkів.

У вступі обгрунтована актуальність досліджень, сформульовані ціль та завдання, охарактеризована наукова новизна та цінність отриманих результатів для практичної роботи.

У першому розділі "Теоретичні аспекти вивчення фінансового стану сільськогосподарських підприємств та факторів, що його визначають" розглянуті теоретичні положення використання фінансових та виробничих ресурсів, викладена методика обчислення показників ефективності використання виробничих ресурсів, запропонована методика обчислення деяких відносних показників, співставних у динаміці, що дозволяє використовувати їх для порівняння в умовах інфляції. Викладено методика обчислення показників фінансової стійкості, залежності, платоспроможності на основі перегруповання статей бухгалтерського балансу за різні роки.

В другому розділі "Дослідження фінансового стану колективних сільськогосподарських підприємств та впливу на нього використання ресурсного потенціалу" проведене дослідження динаміки зміни показників, що характеризують фінансовий стан підприємств, зроблено їх оцінку. Виявлені фактори, що обумовлюють погіршення фінансового стану, обчислено математичну залежність результатів виробництва від використання виробничих ресурсів, виявлено причини зниження показників ефективності сільськогосподарського вироб-

ництва.

У третьому розділі "Шляхи стабілізації фінансового стану сільськогосподарських підприємств" обґрунтовано комплекс організаційно-економічних та інших заходів по впровадженню економіко-екологічного типу відтворення виробничих ресурсів і в першу чергу природних, що дозволяє підвищити ефективність їх використання і на цій основі стабілізувати фінансовий стан підприємств.

У пропозиціях даються рекомендації щодо впровадження результатів дослідження.

2. Зміст і основні результати досліджень.

2.1. Використання залучених ресурсів в умовах ринку – нормальне явище. Але перевищення частки залучених ресурсів межі в 51% загрожує втратою самостійності в управлінні підприємством або його банкрутством. Дослідження фінансової стійкості колективних сільськогосподарських підприємств Сумської області показало зниження коефіцієнта фінансової незалежності до 0.66, хоча цей показник знаходиться ще в допустимих межах. Але коефіцієнт зобов'язань підвищився в 1994 р. порівняно з 1990 р. до 0.52, що свідчить про збільшення заборгованості підприємств. Але за цей період змінився вид заборгованості. Якщо в 1990 р. коефіцієнт довгострокової заборгованості становив 0.1, то в 1994 р. тільки 0.04, що свідчить про відсутність будь яких пілґ для сільськогосподарських підприємств щодо використання альтернативних джерел фінансування.

Про практичне виключення такого джерела фінансування, як довгострокові кредити, свідчить зниження їх питомої ваги з 23.7 до 0.008%. Таким чином, колективні сільськогосподарські підприємства Сумської області все більше попадають в залежність від зовнішніх джерел фінансування при погіршенні умов кредитування. Але на гірших умовах виникають труднощі в одержанні кредитів, тому що більшість показників ліквідності підприємств наблизилась до критичної межі, коефіцієнт платоспроможності знизився з 7.69 на початок 1991 р. до 2.91 на кінець 1994 р. Коефіцієнт загальної платоспроможності зменшився до 1.90, що менше, ніж вважається достатнім у світовій практиці. Проміжний коефіцієнт покриття знизився до 0.45 при нормативному його значенні 0.7-0.9, коефіцієнт абсолютної ліквідності – до 0.06 при нормативі 0.2-0.25.

Таким чином, колективні сільськогосподарські підприємства не здатні покрити свої боргові зобов'язання, в той час як продовження виробництва потребує нових фінансових вкладань у придбання різноманітних виробничих ресурсів.

Погіршення фінансового стану сільськогосподарських підприємств пояснюється низькою ефективністю виробництва. Якщо рівень рентабельності виробництва з 21% в 1990 р. підвищився до 121.6% в 1993 р., то у 1994 р. він знову знизився до 48.4%, що було достатньо для розширеного відтворення при незмінних цінах, але недостатньо при нині існуючих. З цієї причини кредиторська заборгованість на кінець 1994 р. збільшилась у 5.1 рази. Одночасно збільшилась і дебіторська заборгованість. Так коефіцієнт дебіторської заборгованості виріс за цей період з 0.44 до 0.68. Це означає, що сільськогосподарські підприємства не мали грошових засобів на оплату праці.

Поряд із існуванням дебіторської заборгованості середній строк її погашення виріс з 54 до 94 днів. Це призвело до несвочасної виплати заробітної плати та погашення кредиторської заборгованості, що супроводжувалось штрафними санкціями. Так, якщо у 1990 р. виплачені штрафні санкції перевищували одержані в 3.1 рази, то у 1994 р. – у 9.7 рази.

Причинами тяжкого економічного стану колективних сільськогосподарських підприємств є низька оборотність обігових засобів у сільському господарстві. Їх недостатня кількість для відтворення потенціальних можливостей природних та біологічних виробничих ресурсів, недовикористання інших видів ресурсів.

В зв'язку з інфляцією і з постійною зміною цін більшість показників, абсолютних, і особливо відносних, в динаміці не співставні, оскільки темпи зростання абсолютних значень валової продукції у поточних цінах, валового, чистого доходу, прибутку відрізняються від індексів зміни вартості основних та оборотних засобів. Тому зростання відносних показників відбувається із-за випередження темпів зростання вартісної оцінки продукції над вартістю виробничих ресурсів.

Неможливість порівняння відносних показників у динаміці призводить до втрати контролю над зміною їх розміру, а це призводить до несвоєчасного прийняття управлінських рішень щодо впливу на величину факторів, які обумовлюють зміну показників ефективності використання виробничих ресурсів.

Для визначення уточнених (індексованих) відносних показ-

ників нами запропонована методика їх обчислення. Так, показник фондівддачі може бути обчислений на основі використання абсолютного показника валової продукції у порівняльних цінах, а також уточнених показників вартості валового, чистого доходу та прибутку, обрахованих діленням величини показника поточного року на індекс змін його порівняно з базовим роком та множенням на індекс змін валової продукції у порівняльних цінах за ті ж роки.

$$Q_{ц} = \frac{Q_{п}}{Q_{б}} \cdot J_{вп}$$

де Q – вартість валової продукції у уточнених (індексованих) цінах реалізації, валового, чистого доходу, прибутку; $Q_{п}$, $Q_{б}$ – вартість валової продукції, валового, чистого доходу, прибутку поточного та базового року в існуючих цінах; $J_{вп}$ – індекс змін вартості валової продукції у порівняльних цінах у поточному році порівняно з базовим.

Уточнена вартість основних фондів поточного року визначається діленням їх вартості у діючих цінах на індекс поточного року порівняно з базовим. Крім цього, на наш погляд, заслуговує на увагу визначення показника фондівддачі в розрахунку на 100 одиниць вартості амортизаційних відрахувань, тому що фондівддача фондів практично не співставна ні в динаміці по одному господарству, ні в порівнянні з іншими господарствами із-за різної, питомої ваги окремих їх видів, оскільки строк служби їх і окупність різні.

На ефективність виробництва і одночасно на фінансовий стан підприємств впливає оборотність обігових засобів. Але як і інші відносні показники оборотності в динаміці не співставні. Тим більше, що на оборотність засобів впливає оборотність окремих їх видів. Тому є потреба обчислення показників оборотності оборотних засобів окремих видів з врахуванням їх співставності в динаміці. Для цього прийнята методика, розроблена Н. Я. Дем'яненком і рекомендована до запровадження Науково-технічною радою Держагропрому УРСР (протокол №8 від 2 вересня 1987 р.), яка так і не була запроваджена.

Для врахування впливу інфляції нами пропонується наступна методика перерахунку показників оборотності обігових засобів:

1. Вираховуються базові коефіцієнти зміни окремих показників, на основі яких обчислюється відносний показник оборотності

$$ix = (x_1 : x_0); iy = (y_1 : y_0).$$

2. Обчислюється коефіцієнт випередження темпів зміни показника X над темпами зміни показника Y ($K_{\text{вип.}} = I_x : I_y$).

3. На основі фактичних даних про рівень абсолютних показників обчислюється рівень відносного показника, який коригується на коефіцієнт випередження ($K_{\text{вип.}}$).

2.2. Фінансове становище сільськогосподарських підприємств залежить від ефективності використання фінансових ресурсів, яке, в свою чергу, залежить від напрямків вкладень у різні види виробничих ресурсів. Тому дослідження використання виробничих ресурсів та факторів і причин, що його обумовлюють, має важливе значення. Проведений аналіз використання таких видів виробничих ресурсів, як трудові, основні виробничі засоби (табл.1) показав, що їх ефективність у динаміці знижується. Так, виробництво валової продукції у порівняльних цінах у розрахунку на середньорічного працівника за останні п'ять років знизилось на 26.6%, на людину-годину на 25.6, на 100 одиниць вартості основних засобів на 47.6 і на 100 одиниць вартості амортизаційних відрахувань на 22.6%. Витрати праці на 1 ц продукції різних видів підвищилися з 15.8% по зернових до 359.4% по привісу свиней.

Факторами, які обумовлюють негативні зміни показників економічної ефективності використання таких виробничих ресурсів, як трудові та основні виробничі засоби, є перш за все незбалансованість окремих видів виробничих ресурсів, що призводить до недовикористання окремих з них, а також зменшення виробництва продукції сільського господарства з тих же причин. Так, хоча рівні фондооснащеності, фондоозброєності, енергооснащеності, енергоозброєності в динаміці зростають, але вони в 4-5 разів нижчі, ніж в розвинутих країнах з ринковою економікою, по-перше, по-друге, частіше всього озброєність зростає, не стільки із-за зростання кількості основних засобів, скільки із-за зменшення чисельності трудових ресурсів. При недостатній кількості окремих видів тракторів, сільськогосподарських машин, що призводить до невиконання робіт в оптимальні агротехнічні строки, це в свій час призводить до зниження врожайності. Через порушення в сівозмінах деякі види техніки виявляються в надлишку, що призводить до їх недовикористання, підвищення собівартості продукції.

Дослідження показало, що однією з причин зниження ефективності використання оборотних засобів є низьке і все більше зменшення рівня оборотності оборотних засобів. Так, якщо в 1990 р. коефіцієнт обертання оборотних фондів був 0.89, коефіцієнт обо-

Таблиця 1

Ефективність використання виробничих ресурсів
у 1990-1994 рр.

Показники	1990р.	1991р.	1992р.	1993р.	1994р.	1994р.
						в % до 1990р.

Вироблено валової продукції в порівняльних цінах, крб.:

на середньорічного робітника

8617 7587 6951 7102 6324 73.4

на людину-годину

5.90 5.22 4.86 4.92 4.39 74.4

на 100 одиниць індексованої вартості основних виробничих фондів сільсько-

господарського призначення

49.4 44.2 36.4 32.1 25.9 52.4

на 100 одиниць індексованої вартості амортизаційних відракувань

1416 1105 710 690 671 47.4

Витрати праці на 1 ц. людину-годин:

зернових

0.76 0.95 0.85 0.75 0.88 115.8

цукрових буряків

0.53 0.64 0.73 0.70 1.00 198.7

молока

7.67 8.72 10.40 10.60 10.60 138.2

приросту ВРХ

48.15 49.70 58.00 58.60 66.60 138.3

привісу свиней

41.10 74.07 109.70 153.30 188.80 459.4

ротності фондів обертання - 1.08, оборотних засобів - 0.97, то в 1994 р. ці показники склали: 0.81; 1.06; 0.94 відповідно. При цьому із-за великої питомої ваги виробничих запасів та незавершеного виробництва швидкість оборотності обігових засобів у сільському господарстві набагато нижча, ніж в інших галузях матеріального виробництва. Відсутність фінансових ресурсів призводить до ще більшої незбалансованості між окремими видами засобів виробництва (кудоба і корми і т. і.), що призводить до збільшення строку обертання як обігових засобів в цілому, так і окремих їх видів (виробничих запасів, незавершеного виробництва та ін.). Все це одночасно призводить як до недовикористання виробни-

чих ресурсів, так і до зниження врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тварин.

2.3. Найбільше на фінансовий стан підприємства впливає ефективність використання природних (земельних) та біологічних виробничих ресурсів рослинництва та тваринництва. При цьому головна роль належить використанню земельних ресурсів, тому що нормальна забезпеченість кормами також залежить від раціонального використання землі.

Дослідження показало, що виробництво валової продукції у порівняльних цінах у 1994 р. проти 1990 р. знизилось на 24.1%. Причиною цього є зниження урожайності практично всіх культур. Вирівнювання рядів динаміки урожайності окремих культур показало, що середньорічне зниження урожайності зернових було на рівні 0.46, кукурудзи на зерно – на 2.9, цукрових буряків – на 21.1, картоплі – на 6.5, овочів – на 13.5ц, продуктивності 1 га ріллі в центнерах зернових одиниць – на 1.12, продуктивності 1 га сільськогосподарських угідь – на 1.17 ц/га.

При цьому по жодній культурі, окрім ярових зернових, фактична урожайність не досягає рівня, який можна одержати за рахунок якості ґрунтів і внесення кількості органічних та мінеральних добрив.

Причинами низького і все більшого спаду рівня урожайності є застосування в інтенсивному сільськогосподарському виробництві ерозійно небезпечних земель, що характеризується використанням 66.4 тис. га земель із ухилом від 3 до 7°, як ріллі. Це призводить до щорічного збільшення еродованих земель на 1.7 тис. га.

Головними ж причинами зниження урожайності сільськогосподарських культур є від'ємний баланс гумусу та поживних речовин у ґрунті. Так, дослідження зміни вмісту гумусу в ґрунті при допомозі балансового методу показало, що протягом останніх п'яти років щорічно він був від'ємним на рівні – 0.45 т/га. Разрахунок балансу поживних речовин за ті ж роки свідчить про те, що винос поживних речовин з урожаєм перевищував їх внесення по азоту на 15.3, по фосфору – на 16.1 і по калію – на 14.8 кг/га. Це обумовлено зменшенням внесення добрив до граничних розмірів, коли вони практично скільки-небудь суттєво не можуть впливати на урожайність: органічних до 4.7 т/га, мінеральних до 35 кг/га. Навіть при таких малих дозах спостерігались порушення співвідношення між окремими елементами живлення практично по всіх культурах, що не призводило до підвищення урожайності, але обумовлювало перевитра-

ти коштів на добрива. Одночасно з дією цих факторів на зниження урожайності негативно впливала незбалансованість виробничих ресурсів. Так, на 1000 га ріллі в середньому умовних тракторів було менше, ніж по нормативу на 7.17, плугів загального призначення – на 14.6, вантажних автомобілів – на 25.4, бурякозбиральних комбайнів – на 33.3%. Це призводило до несвоєчасного виконання робіт в оптимальні агротехнічні строки, а це, в свою чергу, – до зниження урожайності на 20–40%. Поряд з цим деяких видів техніки був надлишок, що не давало відчутних переваг із-за недостатності трактористів-машиністів, але призводило до значних перевитрат.

3.1. Основою існування будь-якого виробництва є розширене відтворення всіх видів виробничих ресурсів, що в першу чергу обумовлене наявністю та найбільш оптимальним розміщенням фінансових ресурсів. На сучасному етапі переходу країни на шляхи ринкової економіки та зміни форм власності є необхідність і можливість розробки оптимальних варіантів розмірів і оптимальних співвідношень виробничих ресурсів, так як все одно триває процес розподілу та об'єднання підприємств і підприємців. Основу оптимальних розмірів та оптимального співвідношення виробничих ресурсів з метою їх економії – повинно складати розширене відтворення природних (земельних) ресурсів та біологічних ресурсів тваринництва з тим, щоб найповніше використати їх потенційні можливості.

Стосовно земельних ресурсів, то їх використання повинно бути пов'язане з екологічними межами, вихід за які негативно впливає на якісні характеристики земель. Тому підвищення ефективності використання земельних угідь і одночасно всіх інших виробничих, а також фінансових ресурсів, на наш погляд, можливе на основі переходу до інтенсивно-екологічного типу відтворення в сільському господарстві. Це потребує перш за все зміни системи землеробства на основі вирішення проблеми відтворення продуктивності ґрунтів, надійного захисту їх від ерозії. Найбільше цим потребам відповідає контурно-меліоративна ґрунтозахисна система землеробства. Згідно з цією системою в роботі передбачається виключення із складу ріллі 66.4 тис. га земель на схилах більше 3°, виведення зі складу орних земель 15.5 тис. га, розмішених на схилах понад 7°, облісіння низькопродуктивних пісчаних земель, переведення у природні кормові угіддя 15 тис. га змитих схилових земель. Ґрунтозахисні заходи будуть проводитись на площі оранки в 460 тис. га і 537 тис. га сільськогосподарських угідь. За рахунок прове-

дення ших заходів зміниться показник освоєності земельних угідь із 79.5 до 79.3%, розораності - з 64.9 до 59.5%. Одночасно збільшиться площа сіножатей на 68.6%. Це дозволить виключити з найбільш інтенсивно використовуваних площ ерозійно небезпечні.

Грунтозахисна система передбачає розширене відтворення родючості ґрунтів та вмісту органічної речовини гумусу. Для цього, перш за все, потрібні органічні добрива. Тому в роботі передбачено збільшення чисельності умовного поголів'я тварин до 762.1 тис. голів, або на 65%. Це потрібно як для збільшення виходу гною, так і для відновлення чисельності худоби для заповнення існуючих об'єктів тваринницьких приміщень. Для забезпечення поголів'я необхідною кількістю кормів, збалансованих за всіма елементами живлення, нами передбачена зміна структури посівних площ, а також введення в дію спеціальних ґрунтозахисних і кормових сівозмін. З врахуванням цього питома вага зернових складе 51.6%, в тому числі фуражних - не менше 64%, при 42% кукурудзи на зерно і 20% зернобобових.

Збільшиться також питома вага багаторічних, хрестоцвітних, що дозволить довести виробництво на умовну голову до 32.3 ц к.од. при вмісті перетравного протеїну 101 гр. в одній кормовій одиниці. Це дозволить підвищити продуктивність тварин: надій на фуражну корову до 2700 кг, середньодобовий приріст молодняка великої рогатої худоби до 600 гр., свиней - до 350 гр.

Таким чином, спеціалізація господарств у значній мірі буде формуватися в залежності від потреби відновлення якості ґрунтів, та максимально можливих продуктивних якостей тварин. За рахунок розширення земель, зайнятих ґрунтозахисними та кормовими сівозмінами, на яких відновлення родючості ґрунтів буде проводитися за рахунок багаторічних трав та культур суцільного посіву, зменшиться площа, яка потребує відновлення за рахунок внесення органічних добрив. З врахуванням цього на 1 га орних земель буде вноситись 10.5 т гною. Крім цього, передбачається в польових сівозмінах одне поле проміжних або повторних посівів на зелене добриво, а також заорювання частини соломи озимих зернових, що не використовується на підстилку. Крім того, що це збільшить внесення органіки в розрахунку на 1 га в перерахуванні на гумус і дозволить створити його невід'ємний баланс у розмірі 0.81 т, заорювання сидератів та подрібненої соломи обійдеться господарству в 4-5 разів дешевше, ніж заготівля, транспортування та розкидання гною. Одночасно із збільшенням вмісту гумусу буде створено

невід'ємний баланс поживних речовин в кількості 21 кг. Завдяки запровадженню цих заходів зростає урожайність всіх сільськогосподарських культур до 2005 р., а також продуктивність ріллі до 63.4 ц зернових одиниць проти 28.4 в 1994 р., або на 123%.

3.2. Зміна системи землеробства пов'язана зі зміною сівозмін, а також розміру окремих видів сільськогосподарських угідь і посівів окремих культур і вимагає визначення оптимальної кількості окремих видів сільськогосподарської техніки. При розрахунку потреби в сільськогосподарській техніці треба користуватись нормативами потреби в окремих її видах, які розроблені науково-дослідними інститутами, в тому числі Київським УНДІМЕСХ. Але оскільки інформаційна база практично всіх господарств, тим більш тих, що зароджуються (фермерських), вкрай бідна при повній відсутності електронно-обчислювальної техніки і програм, то, на наш погляд, доцільно відкрити районні аудиторсько-аналітично-обчислювальні станції на госпрозрахунковій основі. В їх функції повинно входити проведення аудиторських перевірок правильності ведення бухгалтерського обліку; проведення аналізу діяльності сільськогосподарських підприємств з одночасним визначенням напрямків їх розвитку, визначенням подальшої спеціалізації, а також визначенням систем землеробства і тваринництва з метою розширеного відтворення максимально можливого рівня продуктивності тварин та урожайності сільськогосподарських культур.

З метою зменшення виробничих витрат ці ж станції, використовуючи електронно-обчислювальну техніку, повинні розраховувати, на основі існуючих нормативів та методик оптимальне співвідношення окремих видів виробничих ресурсів, оптимальні структури посівних площ, кормових раціонів, машинно-тракторного та автомобільного парку. З метою створення нормальних умов для відтворення всіх видів виробничих ресурсів у сільському господарстві слід використовувати прискорені методи амортизаційних відрахувань по всіх видах основних засобів з диференціацією по окремих з них. В собівартість продукції сільського господарства також повинні включатись амортизаційні відрахування на відновлення якості і родючості землі з урахуванням її бальної оцінки. Це в першу чергу стосується фермерських підприємств, які самостійно не здатні створити відповідні умови для відтворення її якості і родючості.

В основі визначення напрямків спеціалізації повинно бути створення умов для відтворення родючості землі і продуктивності тварин. Для цього перш за все повинна плануватися необхідна

структура природних кормових угідь та структура посівів кормових культур, які б повністю задовольняли потреби тварин в кормах, збалансованих за всіма елементами живлення. Тільки такий підхід дозволить ефективно використовувати такі різновидності основних та оборотних засобів, як тварини.

Для відтворення такого елемента виробничих ресурсів, як робоча сила, на наш погляд, потрібно перш за все встановити розмір оплати праці робітників сільського господарства не нижчий, ніж в інших галузях матеріального виробництва і навіть дещо вищий з врахуванням задоволення потреб за власний рахунок (житло, комунальні послуги, паливо, відсутність доріг, залежність від погодних умов та ін.). З цієї точки зору, на наш погляд, заслуговує на увагу 17-ти розрядна сітка, розроблена НДУ праці Держпраці СРСР, викладена в "Міжгалузевих рекомендаціях по організації оплати праці на підприємстві, які здійснюють свою діяльність у відповідності з Законом СРСР "Про підприємства в СРСР", лист Держпраці СРСР від 30.04.91 р., N 612-114. Оплата праці з врахуванням того, що крім знань специфічної техніки практично у всіх галузях сільського господарства потрібні спеціальні знання з агрономії, зоотехнії, ветеринарії і т.і., повинна здійснюватись не менше, ніж по перших восьми розрядах, як і для робітників промисловості. При цьому оплата повинна проводитися по акордно-преміальній системі з обов'язковою видачею частини оплати натуральними видами вироблюваної продукції по собівартості.

Всі ці напрямки дозволять перш за все здійснити нормальне розширене відтворення всіх видів виробничих ресурсів з досягненням найвищих якісних характеристик.

По темі дослідження опубліковано такі основні роботи.

1. Факторы производительного использования трудовых ресурсов колхозов // Резервы роста производительности труда в отраслях народного хозяйства: Тезисы докладов республиканской научной конференции. - Ворошиловград, 1979. - С. 96-97, 02 д.а.
2. Корреляционно-регрессионный анализ факторов эффективного использования трудовых ресурсов колхозов // Агрпромышленный комплекс Сибири: проблемы и перспективы: Тезисы докладов Всесоюзной конференции молодых экономистов и социологов. - Новосибирск, 1982. - С. 78-80, 0,2 д.а.
3. Закрепление механизаторских кадров на селе и эффективность использования их труда // Экономика и организация сельскохозяйственного производства. - 1983. - N 10. - С. 53, в співав-

- торстві, 0,2 д.а.
4. Резервы повшынення ефективности использования трудовых ресурсов в основном звене АПК / Тезисы докладов республиканской научно-практической конференции. - Киев, 1984. - С. 47-49, 0,25 д.а.
 5. Условия функционирования внутрихозяйственного хозрасчета // Экономика и организация сельскохозяйственного производства. - 1985. - №5. - С. 59, в спіавторстві, 0,7 д.а.
 6. Интенсивная технология - важный фактор повшынення производительности труда // Методические рекомендации по совершенствованию экономического механизма хозяйствования агропромышленного комплекса Сумской области. - Сумы, 1987. - С. 21-26, в спіавторстві, 0,6 д.а.
 7. Совершенствование ценообразования - важное условие действительности хозяйственного механизма // Ускорение социально-экономического развития АПК: Тезисы докладов республиканского семинара, выпуск 2. - Киев, 1987. - С. 15-16, в спіавторстві, 0,12 д.а.
 8. Комплексное совершенствование форм материального стимулирования работников аграрного сектора АПК // Новые методы и приемы социалистического хозяйствования в агрокомплексе Сумской области: Тезисы докладов областной конференции членов ВЗО и НТО сельского хозяйства. - Сумы, 1987. - С. 13-14, 0,2 д.а.
 9. Поточно-цикловой метод организации труда - средство повшынення эффективности механизаторов и машинно-тракторного парка / Тезисы докладов республиканской научно-практической конференции. - Одесса, 1988. - С. 106, 0,1 д.а.
 10. Поточно-цеховая технология производства молока - важное средство повшынення производительности труда в молочном скотоводстве // Интенсификация сельскохозяйственного производства в условиях радикальной экономической реформы / Тезисы докладов. - Сумы, 1989. - С. 205-207, 0,2 д.а.
 11. Влияние использования земельных ресурсов на производительность труда в сельском хозяйстве / Тезисы докладов республиканской научно-практической конференции. - Днепропетровск, 1990. - С. 85-87, в спіавторстві, 0,25 д.а.
 12. Влияние эффективности использования основных производственных фондов на рост производительности труда / Тезисы докладов областной научно-практической конференции. - Сумы, 1990. - С. 129-130, в спіавторстві, 0,25 д.а.
 13. Расширенное воспроизводство гумуса почв - основа повшынення

- производительности труда в земледелии / Тезисы докладов республиканской научно-практической конференции. - Киев, 1991. - С. 92-94, в співавторстві. 0,25 д.а.
14. Исследование причин неудовлетворительного финансового состояния сельскохозяйственных предприятий // Финансы в умовах ринку. - Суми: Сумський сільськогосподарський інститут, 1995. - С. 9-11, 0,3 д.а.
 15. Оценка использования земельных угодий - основа стабильного финансового положения сельскохозяйственных предприятий // Финансы в умовах ринку. - Суми: Сумський сільськогосподарський інститут, 1995. - С. 11, 0,3 д.а.
 16. Джерела фінансування сільськогосподарських підприємств // Наярмякы підвищення продуктивності та якості сільськогосподарської продукції: Матеріали наукової конференції. Суми, 1995. - С. 27, в співавторстві. 0,1 д.а.
 17. Развитие предпринимательства как мера по закреплению трудовых ресурсов села // Социально-экономические и политические процессы общества в переходный период: Материалы докладов международной научно-практической конференции. - Суми, 1995. - С. 211-212, в співавторстві. 0,2 д.а.

АННОТАЦІЯ

Кобылкин А. М. Влияние уровня использования производственных ресурсов на финансовое состояние сельскохозяйственных предприятий (на примере коллективных предприятий Сумской области). Диссертация является рукописью. Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.04.01 - Финансы предприятий. - Сумский сельскохозяйственный институт.

Защищаются предложения и рекомендации по улучшению финансового состояния коллективных сельскохозяйственных предприятий, повышению эффективности использования финансовых ресурсов.

Установлена зависимость финансового состояния предприятий от использования производственных ресурсов: земельных, трудовых, основных производственных фондов и оборотных средств, а также отдельных их видов.

С целью сопоставимости в динамике относительных показателей использования производственных ресурсов разработана методика определения уточненных их значений для условий инфляции.

Предложен комплекс мероприятий по расширенному воспроизводству производственных ресурсов, повышению эффективности их использования за счет оптимизации их сочетания и улучшения структуры каждого из них, а также укрепления на этой основе финансового состояния сельскохозяйственных предприятий.

SUMMARY

Kobylkin A.M. The influence of use level of production resources on financial state of agricultural enterprises. (The collective farms of Sumy region are taken as an example). The thesis is a manuskript. The thesis is presented for getting a candidate degree in economics in speciality 08.04.01 - Finance of enterprises.

The Agricultural Institute. Sumy.

Propositions and recommendations on improving the financial state of collective agricultural enterprises and rise of the efficiency of production resources are given in this work.

The dependence of financial state of agricultural enterprises is determined by the use of production resources, such as land, labour, fixed production assets, circulating assets and separate kinds of them.

The techniques for estimation of more exact figures of relative coefficients for use of production resources were worked out to correlate the dynamics of the relation coefficients.

A set of measures on extensive reproduction of production resources, the increase in the efficiency of their use due to optimization of their combination and improvement of structure of every resource as well as the consolidation of financial state of agricultural enterprises was suggested.

Ключові слова: фінансовий стан, фінансові ресурси, платоспроможність, ліквідність, виробничі ресурси.

Видання інституту "Слобожанщина". 1996. Вид. № 5. Т. 100.

Суми, "Різоцентр" СумДУ, з. 53, т. 100, 1996 р.

Av 34.119

AV 34.119

[Faint, illegible text covering the majority of the page, likely bleed-through from the reverse side.]